

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 11

УДК 373.2(063)
С-91

Рецензенти:

Лабунець В.М., доктор педагогічних наук, професор, декан педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Галаманжук Л.Л., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методик дошкільної освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Редакційна колегія:

Бахмат Н.В. доктор педагогічних наук, професор;

Гудима Н.В. кандидат філологічних наук, доцент;

Мелекєсцева Н.В. кандидат філологічних наук, доцент кафедри, заступник декана з наукової роботи та міжнародних зв'язків.

*Рекомендовано до друку вченою радою
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка
(протокол № 9 від 31 жовтня 2024 р.)*

С-91 Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи. Збірник наукових праць. Випуск 11. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, педагогічний факультет, кафедра теорії та методик початкової освіти; редакційна колегія: Бахмат Н.В., Гудима Н.В., Мелекєсцева Н.В. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2024. 224 с.

ISBN 978-617-8105-27-3

У збірнику наукових праць розміщено матеріали, які стали результатом науково-дослідної та пошукової діяльності науковців, викладачів, учителів і здобувачів закладів вищої освіти. Досліджено актуальні проблеми впровадження сучасних технологій в освітній процес дошкільної, початкової та вищої школи.

ISBN 978-617-8105-27-3

УДК 373.2(063)

© Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2024

ЗМІСТ

Надія БІЛОУСОВА

Формування уміння розв'язувати прості математичні задачі у майбутніх вчителів початкових класів 7

Світлана БІНЬКОВСЬКА

Формування читацьких компетентностей молодших школярів засобами дільнісного підходу 9

Артур БОБРО

Особливості сучасного навчання української мови у початкових класах закладу загальної середньої освіти 14

Людмила БОРЕЦЬКА

Розвиток пізнавальних інтересів молодших школярів у процесі навчання 18

Валентина ВЕДМІДЬ

Огляд методів викладання екологічних тем: інтерактивні ігри, заняття на природі, проектна діяльність 23

Ірина ВИХОВАНЕЦЬ

Психолого-педагогічні аспекти впровадження технологій на уроках мовно-літературної освітньої галузі 26

Леся ГАВРИЛЮК

Дослідно-експериментальна діяльність учнів на уроках «Я досліджую світ» нової української школи 30

Ірина ГЕРАСИМЧУК

Особливості формування читацької компетентності здобувачів початкової освіти засобом партнерської взаємодії вчителя та батьків 36

Юлія ГЕРЦАН

Технології формування стилістичних умінь молодших школярів 41

Тетяна ГОРБАТОК

Інноваційні технології у роботі над елементами стилістики в початкових класах 45

Олена ГОРБОВА

Підтримка позитивної поведінки учнів початкових класів на уроках мовно-літературної галузі в умовах війни 52

Тетяна ГОРДІЄНКО

Екологічна освіта як засіб розвитку емоційної стійкості учнів початкових класів 56

Галина ГОРЯЧОВА, Анна СОСЮК

Особливості формування інформаційної компетентності учнів початкових класів 58

Інна ГРЕЧАНЮК, Марія ГРЕЧАНЮК

Діяльнісне сприйняття мистецтва: національно-патріотичний аспект 62

Наталія ГУДИМА

«Шість цеглинок» як один із інструментів реалізації діяльнісних методів навчання в початковій школі 65

Олена ДОВГАНЬ

Кластер як метод розвитку критичного мислення на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» 71

Антоніна КАЛІНОВСЬКА

Розвиток пошуково-дослідницької діяльності молодших школярів в умовах НУШ 77

Оксана КАЛІНОВСЬКА

Формування іншомовної соціокультурної компетентності учнів початкових класів на уроках англійської мови 82

Галина КАПТУР

Структурно-компонентний склад професійної лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя початкових класів НУШ 87

Ірина КАШУБ'ЯК

Компетентнісно орієнтовані завдання як засіб формування часових уявлень у здобувачів початкової освіти 92

Оксана КІБЗУЙ

Топ-5 SOFT SKILLS: Важливість розвитку соціальних навичок у початковій школі 96

Ольга КОВАЛЬЧУК

Метод проєктів як засіб реалізації діяльнісного підходу у початковій школі 100

Наталія КОЛОТИЛО

Інтерактивні технології в процесі розвитку мовно-мовленнєвої компетентності учнів початкових класів 104

Ульяна КОТЛІНСЬКА	
Економічна підготовка здобувачів освіти в умовах роботи технічного гуртка	111
Тетяна КРАЄВСЬКА	
Мнемотехнологія як сучасний метод навчання учнів початкової школи	116
Мар'яна КУЛЯК	
Міжпредметна інтеграція: сутність і методичні аспекти використання на уроках природничої освітньої галузі в початковій школі	124
Людмила ЛУК'ЯНИК	
Мовні аспекти риторики	129
Наталія МАЗЕПА	
Методика формування лексичної компетентності учнів початкових класів засобами народознавства	134
Олеся МАРТИНА, Юлія КІНІЩУК	
Педагогічне партнерство як ключовий компонент нової української школи	139
Наталія МЄЛЕКЄСЦЕВА	
Розвиток читацького інтересу здобувачів початкової освіти засобами цифрових технологій	145
Людмила МОСКОВЧУК, Олена ДЕМЧУК	
Характерні особливості експериментальної програми розвитку соціальних навичок молодших школярів засобами колективних форм діяльності	151
Людмила МОСКОВЧУК, Ольга ЛІВІЦЬКА	
Експериментальна програма формування громадянської компетентності молодших школярів засобами музейної педагогіки	157
Людмила МОСКОВЧУК, Ольга РАНЮК	
Формування пунктуаційної грамотності молодших школярів засобами поетапної системи вправ на уроках української мови у 3 класі	163
Тетяна ОЛИНЕЦЬ	
Рефлексія як дієвий інструмент у роботі вчителя початкових класів на уроках англійської мови	169

Анастасія ПРОХА

Особливості раннього знайомства учнів початкової школи з екологічними темами 175

Оксана РОМАНОВА

Основні чинники формування патріотичних якостей молодших школярів 178

Олена СТОЦЬКА, Майя СТОЦЬКА

Освітні технології формування медіаграмотності учнів початкових класів на уроках мовно-літературної освітньої галузі 186

Юлія СУПРУНЮК

Сучасні підходи до розвитку творчих здібностей учнів початкових класів у процесі розвивального навчання 193

Юлія СУПРУНЮК

Теоретичні основи формування творчих здібностей здобувачів освіти на уроках мовно-літературної освітньої галузі 199

Тетяна СУРЖУК, Людмила БІСОВЕЦЬКА

Інтегроване навчання української мови та розвитку мовлення в теорії і практиці початкової освіти 203

Наталія ТРЕТЯК

Інноваційні технології та методи вивчення мистецької освітньої галузі в початковій школі 210

Валентина ЧИНЧИК

Розвиток креативного мислення молодших школярів під час вивчення елементів лексикології 217

Сніжана ШУБЕР

Інтеграція математики, природничих наук і технологій у stem-освіті в початкових класах: від гри до дослідження світу 220

Галина КАПТУР,
кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і
методики початкової освіти
Волинського національного університету імені Лесі Українки
місто Луцьк

СТРУКТУРНО-КОМПОНЕНТНИЙ СКЛАД ПРОФЕСІЙНОЇ ЛІНГВІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НУШ

Українські лінгводидакти: М.Пентилюк, Л. Рускуліс, О. Семеног, Т.Симоненко, І. Хом'як та ін. досліджують поняття лінгвістичної компетентності під кутом зору системних зв'язків лінгвістичних основ розділів науки про мову [2; 3; 4; 5]. О. Семеног зазначає, що лінгвістична компетентність – це комплекс «лінгвістичних знань про мову як суспільне явище і систему, що постійно розвивається; зв'язок мови з мисленням, культурою і суспільним розвитком народу; комплекс умінь оперувати лінгвістичними знаннями у професійно-педагогічній і науково-дослідницькій діяльності, здатність до мовної рефлексії» [4, с.33]. Дослідниця Т. Симоненко розуміє під поняттям «лінгвістична професійна компетенція» «сукупність знань про структуру мовної системи, а також уміння оперувати цими знаннями у процесі професійної діяльності: аналізувати, зіставляти, групувати факти мови, використовувати методи відповідного лінгвістичного опису» [5]. Погоджуємося з такими думками вчених і визначаємо, що професійна лінгвістична компетентність майбутніх учителів початкових класів НУШ – це результат засвоєння наукових основ української мови як знакової системи й суспільного явища; володіння мовними вміннями й навичками з урахуванням тісного взаємозв'язку мовних рівнів; обізнаність із лінгвістичним аналізом тексту [3].

Відповідно до Державного стандарту вищої освіти, чинних програм шкільного курсу української мови, програм із мовознавчих дисциплін, що засвоюються у ЗВО, досліджень з лінгвістики й лінгводидактики, у складі лінгвістичної компетенції виокремлюємо фонетичну, лексикологічну, граматичну, правописну і стилістичну субкомпетентності [1].

Фонетична субкомпетентність) – це оволодіння фонетичною

системою української мови, свідоме практичне застосування отриманих теоретичних знань у власному мовленні.

Лексикологічна субкомпетентність – це рівень оволодіння лексичними засобами української мови відповідно до ситуації мовлення, розуміння семантики слів, збагачення власного словникового складу й уміння застосовувати отримані знання на практиці відповідно до ситуації спілкування.

Граматична субкомпетентність – це рівень оволодіння граматичною системою мови (морфемна будова слів; способи словотвору; морфологічна й синтаксична структура сучасної української літературної мови).

Правописна субкомпетентність – це рівень володіння правописними нормами, практична їх реалізація. Формування професійної лінгвістичної компетентності майбутніх учителів початкових класів НУШ здійснюється відповідно до концентричного принципу, що передбачає: знання студентом орфографічних норм і правил, застосування їх у писемному спілкуванні; досконале знання правил використання пунктуаційних знаків.

Стилістична субкомпетентність – це здатність засвоїти стилістичну систему мови на фонетичному, лексико-семантичному, фразеологічному й граматичному рівнях.

Основною формою навчання під час формування лінгвістичної компетентності здобувачів освіти є практичні заняття, які, як правило, складаються з кількох взаємопов'язаних етапів: актуалізація попередніх знань здобувачів освіти, постановка загальної проблеми викладачем та її обговорення, розв'язування вправ, виконання завдань, їх перевірка та оцінювання. Ефективність заняття значною мірою залежить від змісту, структурування попередньо підготовлених матеріалів (тестів для перевірки рівня засвоєння теоретичного матеріалу, сформованості умінь та навичок, набору завдань різного рівня складності для їх виконання здобувачами освіти).

На заняттях з сучасної української мови передбачається повторення й поглиблення лінгвістичних понять і термінів.

Тема «Фонетика»: «звукова система української мови», «зміни звуків у потоці мовлення», «норми літературної вимови». Наприклад, можна запропонувати здобувачам освіти такі завдання:

Складання сенкану

Із метою розвитку умінь монологічного мовлення здобувачів освіти можна виконували позааудиторне завдання – складання сенкану, яке передбачає застосування знань із фонетики у змінених умовах. Кожен здобувач освіти одержує картку із записаним фонетичним терміном: *фонетика, голосні звуки, приголосні звуки, акомодация, асиміляція, дисиміляція...* та описом ситуативного завдання:

Уяви, що ти східний поет, який складає сенкани. Відомий учений доручив тобі скласти особливий вірш на честь певного мовного явища, який він зможе використати в роботі зі своїми учнями-мовознавцями. *Адресат* - учений та його учні-мовознавці. *Адресант* - ти сам, східний поет, що складає сенкани. *Мета спілкування*: користуючись пам'яткою, скласти сенкан про фонетичне явище так, щоб передати його сутність і головні ознаки. *Тип мовлення* - розповідь з елементами опису. *Форма мовлення* - письмовий монолог (вірш у прозі, сенкан). *Обсяг* - 5 рядків.

Тема «Лексикологія»: «слово як основна лексична одиниця», «основні типи лексичних значень», «однозначні і багатозначні слова», «поняття про синоніми, антоніми, омоніми», «лексика української мови за сферою вживання, за походженням», «науково-термінологічна лексика». Наприклад, можна запропонувати здобувачам освіти такі завдання:

1. Гра «Асоціація».

Здобувачі освіти повинні запропонувати слова, які у них асоціюються зі словом Батьківщина (слово, колір, почуття).

Завдання: скласти з будь-якими двома словами речення.

Викладач: Шановні здобувачі освіти, дозвольте й мені долучитися до вашої роботи. Я додам слово «гідність». До речі, а що таке гідність? (здобувачі освіти висловлюють свої думки).

2. Вправа. Дібрати 5-6 власних прикладів з поетичних творів сучасних письменників з явищем метафоризації дерев. Визначити стилістичне навантаження метафор.

3. Вправа. «Пошук аналогій»

Метод ефективний під час роботи з поняттями й термінами. Викладач називає певне поняття, а здобувачам освіти необхідно знайти аналогічне серед раніше вивчених і обґрунтувати свій варіант відповіді.

Приклади аналогій: Однозначні слова – багатозначні слова. Багатозначні слова – омоніми.

Тема «Граматика» (Морфологія): «граматична категорія»,

«граматична форма», «граматичне значення».

Тема «Грамматика» (Синтаксис): «поняття про словосполучення», «просте речення», «складне речення». Наприклад, можна запропонувати такі завдання:

1. Дослідіть синтаксичні особливості текстів одного з авторів (О. Забужко, Т. Прохасько, С. Жадан, О. Ірванець). На основі аналізу складіть інфографіку, яка відображала б такі моменти: 1) види речень за кількістю граматичних основ, які найчастіше вживані автором; 2) наявність / відсутність інверсії, еліпсису; 3) засоби, якими досягається взаємозв'язаність речень у поданому творі; 4) особливості інтонування найуживаніших речень.

2. I. Замініть складносурядні і складнопідрядні речення на складні безсполучникові. Поставте розділові знаки. Визначте смислові відношення.

1. *Марат називав їх кумами, хоча дітей у них, наскільки знаю, не було (С. Жадан).* 2. *Я дивився їй услід і згадав раптом, що вона насправді була першою жінкою Марата, якимось так сталося (С. Жадан).* 3. *Він розумів, що дівчатка не мають паспортів (С. Жадан).* 4. *Туман ховав його, проте він усе одно проступав крізь вогке повітря, тихо рухаючись над бляшаними дахами й чорними горламикоминів (С. Жадан).* 5. *Вона припала до нього, задихаючись плачем, а ми сиділий мовчали... (С. Жадан).*

II. Запитання і завдання.

1. Об'єднайтеся у групи й організуйте перехресне опитування щодо правопису розділових знаків у складному безсполучниковому реченні.

2. Прокоментуйте відповіді своїх опонентів.

3. Виконайте синтаксичний розбір четвертого речення.

Тема «Стилістика»: «лексичні засоби стилістики», «морфологічні засоби стилістики», «стилістичний синтаксис». Під час вивчення цієї теми відбувається удосконалення мовленнєвих умінь і навичок здобувачів освіти. Наприклад, можна запропонувати такі завдання:

1. **Вправа.** Дібрати 5-6 власних прикладів з поетичних творів сучасних письменників з явищем метафоризації дерев. Визначити стилістичне навантаження метафор.

2. **Вправа.** «Пошук проміжних подій» (використання кейс-методу).

Беруться дві не пов'язані між собою події. Наприклад: «Ведмідь залягає в зимову сплячку» і «Здобувачі освіти не поїхали на екскурсію». Потрібно між ними встановити зв'язок, тобто простежити низку

поступових переходів від першої події до другою, а потім – навпаки. При цьому важливо додержуватися того, щоб кожна попередня подія була причиною наступної, а кожна подальша подія – наслідком минулої. Використати лексику різних стилів мовлення.

На заняттях із вибіркового компонента «Практикум з українського правопису» передбачається повторення й поглиблення основних орфографічних і пунктуаційних правил (тема «Орфографія. Пунктуація»). Наприклад, можна запропонувати такі завдання:

1. Вправа. Проведи дослідження!

1. Уклади схему (інтерактивну стрічку часу) про позиції вживання прийменників і префіксів у та в, використовуючи приклади слів із тексту.

2. Зроби висновок, коли пишемо у (і), а коли в (й).

3. Перевір себе за правилом.

2. Вправа. Прийом «Спіймай помилку».

Виправте помилки в наведених словах та словосполученнях, пояснивши свій вибір (*несолодкий, а гіркий, дівчина невисока, недужий, не повторний, неперевершений твір, не перевершена вистава, не буденний, а святковий, не наповнений сиропом, не багатий, а бідний, неглибока криниця, неглибоке, а мілке озеро, ненавмисна образа, не велика галявина*).

3. Пунктуаційний практикум.

I. Записати речення відповідно до пунктуаційних норм, пояснити орфограми й пунктограми. Визначити синтаксичну роль однорідних членів речення.

1. Розплелись розсипались розпались наче коси вересневі дні. 2. Моя печаль тебе не поневолить а тільки радісний розбудить щем. 3. Я пригорнусь до тебе серцем і небесами плечима пагорбів рідних і поясами. 4. Ти пахнеш як листя весняне, як дитинство моє полотняне як тепла малинова стежка як мамина срібна сережка. 5. Нема щита ні ременя ні списа нема шолома ні меча- була та (Д. Павличко).

Професійну лінгвістичну компетентність майбутніх учителів початкових класів НУШ необхідно розглядати як здатність і готовність здобувача освіти здійснювати усне і письмове спілкування у межах визначених вимог, які, у свою чергу, спираються на комплекс знань, умінь і навичок – лексичних, граматичних, орфографічних, пунктуаційних, мовленнєвих, стилістичних.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт вищої освіти. URL:

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/379-2002-%D0%BF> (дата звернення: 21.10.2021).

2. Пентилюк М., Мунтян С., Окуневич Т. Сучасні підходи до навчання української мови майбутніх учителів-словесників у контексті Нової української школи. Стратегічні напрями розвитку сучасної лінгводидактики : монографія. Тернопіль : Підручники і посібники, 2021. 352 с. С. 57-76.

3. Рускуліс Л. В. Роль системно-інтеграційного підходу в процесі формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені П. Тичини. Вип. 1(21). Ч. 1. 2020. С. 120-124.

4. Семенов О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури: монографія. Суми : ВВП «Мрія-1» ТОВ, 2005. 404 с.

5. Симоненко Т. Методичні тенденції студіювання української мови у вищій школі. URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:4LXU1L2rYW0J:https://cyberleninka.ru/article/n/multimedia-kak-didakticheskoe> (дата звернення: 13.10.2024).

Ірина КАШУБ'ЯК,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії і методики початкової освіти
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНІ ЗАВДАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЧАСОВИХ УЯВЛЕНЬ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Проблема формування часових уявлень у здобувачів початкової освіти завжди була важливою в контексті формування математичної компетентності молодших школярів. Підсумки загальнодержавного зовнішнього моніторингу якості початкової освіти «Стан сформованості читацької та математичної компетентностей випускників початкової школи закладів загальної середньої освіти» засвідчують, що складними для учнів виявилися завдання, спрямовані на обчислення тривалості подій, компетентісно